

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Мариана Николаева Проданова
„СКРИТИЯТ РЕСУРС.

КУЛТУРНИТЕ ИНИЦИАТИВИ И ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ КАТО ФАКТОР ЗА
МЕСТНО И РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ“

за присъждане на образователната и научната степен “доктор”

от

Проф. д.н. Иван Димов Кабаков

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ / ФФ

Катедра “История и теория на културата”

Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Динамичното развитие на съвременните общества в условията на глобализация и начина по който този процес се отразява на градовете и регионите в Европа стои в основата на предприетото изследване. То поставя акцент върху културата като „скрит ресурс“ за повечето общински власти в Република България, които (пре)откриват неговото значение при реализацията на различни културни инициативи, каквато е например Европейска столица на културата. Същевременно „в политиките на Европейския съюз на градовете и на регионите се предоставя нарастваща самостоятелност при взимане на стратегически решения, които да осигурят устойчивото развитие на обществото“ като културата започва да „присъства като важен компонент в политиките за развитие на местно и регионално равнище“ (с.4 от Автореферата). Остава отворен въпроса доколко общинските власти в Република България трайно осъзнават това обстоятелството и са в състояние да реализират устойчива общинска културна политика отвъд участието си в културни инициативи като вече коментираната Европейска столица на културата, които по отношение на повечето от градовете са само повод да се провокира и предизвика техния интерес с оглед на действителното разбиране и осъзнаване на ролята и значението, което би могла да има културата като фактор за местно и регионално развитие.

Поставен по този начин, *основният проблем на изследването* е как реагират градовете-кандидати след като тяхната кандидатура не е одобрена? Иначе казано – припознават ли общинските власти културата като фактор за местно и регионално развитие, независимо от отхвърлената кандидатура или трайно отписват културата от дневния ред на града и неговите политики за развитие?

Дисертационният труд на Мариана Проданова се занимава с този проблем на основата на включеното ѝ наблюдение (наблюдение с участие) в подготовката на кандидатурите на Габрово и Велико Търново, които не са одобрени, макар и на различни етапи, при селекцията на български град, който да стане Европейска столица на културата през 2019 г. В този смисъл дисертационният труд не върви след победителите, търсейки отговори и решения преди всичко на основата на личен опит от участие в протичащите процеси и документално проучване на кандидатурите на неodobрените градове-кандидати.

Дисертационният труд е организиран в увод, три глави и заключение с общ обем от 244 страници, заедно със списък на използваната литература, която включва 190 заглавия, от които 51 на български език.

В *увода* са представени обектната област, предмета на изследване и работната хипотеза, както и целите и задачите на изследването, заедно с аргументираното поставяне на основния проблем и актуалността на темата във връзка с избора на културната инициатива „Европейска столица на културата“, чиято реализация в България е проследена чрез проучване на различни случаи (case studies). Предмет на изследването е потенциалът на културните инициативи трайно да мобилизират местната общност в творческото изразяване и осигуряването на достъп до култура, включително чрез целенасочено и систематично осъществяване на публични политики, които в крайна сметка да станат модел за развитие, ако се потвърди работната хипотеза, че „потенциалът се превръща в ресурс само ако инициативата/вите са припознати от общността, за която са предназначени, и е налице самоорганизация за настоящи и бъдещи действия“ (с.8 от Автореферата).

В *първа глава* са въведени целите и приоритетите на културните политики в Европейския съюз, както и основните понятия, които ще бъдат използвани в дисертационният труд, за да се формира понятийния апарат и теоретичната рамка в които ще бъде поместено предприетото изследване. Добре анализирани и разбрани са принципите на субсидиарност и ограничена (подпомагаща страните-членки) компетентност на ЕС в областта на културата, както и принципа на децентрализация,

представен във връзка с действието на общинските финансиращи програми за изкуство и култура.

Във *втора глава* се тематизира бъдещето на Европа като се поставя акцент върху идеята за участие на местните и регионалните власти в реализацията на проектите, инициативите и политиките на ЕС с оглед увеличаването на ролята и значението на гражданите при „решаването на въпросите, които са от пряко значение за техния живот“ (с.19 от Автореферата). В тази част от дисертационния труд са представени противопоставянето, но и взаимодействието на концепциите за „Европа на нациите/отечествата“ и „Европа на регионите“, дейността на Комитета на регионите, повишаването на значението на концепцията за „Европа на градовете/общините“ при която градовете са мислени като „живи, динамични и приобщаващи системи с открояваща се идентичност“. Този процес трябва предизвика „нова градска политика“ при която „културата става все по-важен фактор за реструктуриране на местната икономика около знанието и човешкия капитал“ (с.24 от Автореферата) с оглед превръщането на местните общности във фактор за развитие на градовете и регионите.

Своеобразен двигател на коментирания процес трябва да бъдат културните инициативи и в частност инициативите на ЕС и Съвета на Европа в областта на културата, подкрепени от публични политики на национално и местно равнище. Те са представени в *трета глава* - „Културни инициативи и публични политики“ като акцент е поставен върху участието на Габрово и Велико Търново в избора на български град за Европейска столица на културата през 2019 г.

Опитът на Мариана Проданова от работата в Регионалния център „Фабриката“ – Габрово ѝ позволява да има „вътрешен“ поглед по отношение на изработването и реализирането на културни инициативи и проекти на местно равнище, както и да прави конкретни изводи и препоръки за подобряването на ролята, мястото и значението на регионалните и местните нестопански културни организации при осъществяването на общински и национални културни политики, както и на културни инициативи на ЕС и Съвета на Европа. Проучването на този случай уплътнява и осигурява така необходимото и много често отсъстващо в практиката взаимодействие на нестопанските културни организации с местните и националните власти във връзка с осъществяването от тях публични политики, включително в областта на културата и по-конкретно когато са в подкрепа на културни инициативи на ЕС и Съвета на Европа, които трябва да се третира не като „частен случай“ и извънредна благодат за местната

власт и културните организации на местно и регионално равнище, а като редовна, взаимно полезна и управляема практика, разкриваща перспективи за смислено човешко съществуване чрез участието и достъпа до култура.

Специално внимание изискват част 4 и 5 от трета глава, които имат приносен характер не само с работата на терен, осъществена чрез метода на наблюдение с участие на дисертанта в повечето от инициативите, предприетите от коментираните градове във връзка с надпреварата за Европейска столица на културата, но и със направения сравнителен анализ на различните реакции и отношение към културата, което имат общинските власти на Габрово и Велико Търново, особено след отхвърлянето на техните кандидатури. С изключително значение за предстоящите „издания“ на разгледаната инициатива са изводите и възможните мерки до които (до)стига дисертанта в част 5 от трета глава, както и в заключението на дисертационния труд. Те могат да бъдат (ре)организирани и представени (например) в Наръчник на предизвикателствата и основните проблеми при кандидатстването в инициативата „Европейска столица на културата“.

Заключението освен вече коментираните изследователски резултати и приносите на изследването, представени в Автореферата, предлага информация за размисъл относно бъдещето не само „Европейска столица на културата“, но и на всички останали културни инициативи на ЕС и Съвета на Европа, както и достатъчно идентифицирани предизвикателства и проблеми, които изискват преосмисляне на осъществяваните публични политики на национално и местно равнище.

Дисертационният труд на Мариана Проданова е резултат от интелигентно направено изследване, чиято иновативност не следва обичайната логика да се проучват победителите, търсейки отговори и решения преди всичко на основата на лично участие отвътре в изследваните процеси и документално проучване на кандидатурите на неодобрените градове-кандидати, които в своето интегрирано действие „предлагат“ много повече въпроси, идентифицирани дефицити и проблеми, както и информация за размисъл за бъдещето на инициативата „Европейска столица на културата“, но също така и за това на другите инициативи на ЕС и Съвета на Европа. Осъщественото изследване предлага и полезни за практиката изводи и препоръки, които имат както над-национално измерение, така и национални, а някои от тях и специфично местни измерения.

Дисертационният труд има качествата да бъде успешно защитен, а постигнатите изследователски резултати, посочените приноси и представените публикации по темата на изследването, които са отразени в Автореферата, ми дават достатъчно основание да гласувам „за“ присъждането на Мариана Николаева Проданова на образователната и научна степен “доктор”.

20.03.2020 г.

г. София

Проф. д.н. Иван Кабаков